

فهرست مطالب

دیباچه..... ۹

مقدمه..... ۱۵

فصل اول: مفهوم، مبانی و معرفی نظام‌های مورد تطبیق..... ۱۷

۱-۱ مفاهیم..... ۱۸

۱-۱-۱ پرونده شخصیت..... ۱۸

الف - مفهوم لغوی..... ۱۸

۱- پرونده..... ۱۸

۲- شخصیت..... ۱۸

ب- عوامل سازنده ساختمان شخصیت..... ۲۱

ج- اختلال شخصیت..... ۲۸

د- شخصیت‌های غیرطبیعی و انواع آن..... ۲۹

۱- شخصیت اسکیزوئیدی..... ۲۹

۲- شخصیت سیکلوتیمی (دوره ای)..... ۳۰

۳- شخصیت هیستریکال..... ۳۰

۴- شخصیت وسواسی..... ۳۱

۵- شخصیت پارانوئیدی..... ۳۱

۶- شخصیت هیجانی و بی ثبات..... ۳۲

۷- شخصیت کژخو- ضد اجتماعی (پسیکوپات)..... ۳۲

ه- تأثیر اختلالات شخصیت بر مسئولیت کیفری..... ۳۳

و- مفهوم اصطلاحی..... ۳۳

۳۶	ز-تاریخچه تشکیل پرونده شخصیت
۳۸	مبانی تشکیل پرونده شخصیت
۳۸	۱-۲-۱ اصل فردی کردن مجازات ها
۳۹	۲-۲-۱ تحلیل علل وقوع جرم و پیشگیری از تکرار آن
۴۲	۳-۲-۱ تشخیص حالت خطرناک
۴۲	الف - مفهوم حالت خطرناک
۴۴	ب- اقدامات تأمینی و تربیتی
۴۵	۴-۲-۱ اصلاح مؤثر مرتکب
۴۶	نظام‌های حقوقی
۴۷	۱-۳-۱ مفهوم شناسی
۴۸	۲-۳-۱ اقسام نظام های حقوقی
۴۹	۳-۳-۱ جایگاه نظام حقوقی ایران
۵۲	۴-۳-۱ . نظام حقوقی فرانسه
۵۳	۵-۳-۱ نظام حقوق انگلستان
۵۴	۶-۳-۱ منابع حقوق انگلستان
۵۴	الف - قوانین موضوعه
۵۵	ب- رویه قضایی
۵۵	ج- قوانین اتحادیه اروپا
۵۵	د- کنوانسیون حقوق بشر اروپایی

فصل دوم: مفهوم، مبانی و معرفی نظام‌های مورد تطبیق ۵۷

۵۸	۱-۲ ضرورت تشکیل پرونده شخصیت
۵۸	۱-۱-۲ پرونده شخصیت و عملی کردن سیستم عدالت کیفری
۶۳	۲-۱-۲ ضرورت تشکیل پرونده شخصیت در قوانین ایران
۶۴	۳-۱-۲ ضرورت تشکیل پرونده شخصیت در قوانین فرانسه
۶۴	۴-۱-۲ ضرورت تشکیل پرونده شخصیت در قوانین انگلستان
۶۸	۲-۲ نحوه تشکیل و تکمیل پرونده شخصیت
۶۹	۱-۲-۲ گزارش مددکار اجتماعی
۷۰	۲-۲-۲ موضوعات
۷۰	الف- وضعیت جسمانی

ب- وضعیت اجتماعی.....	۷۱
ج- تاریخچه فردی.....	۷۱
۱- دوران شیرخوارگی.....	۷۱
۲- دوران نوجوانی.....	۷۲
۳- دوران بزرگسالی.....	۷۳
۳-۲-۲ چگونگی شخصیت مجرم قبل از وقوع جرم.....	۷۳
الف- وضعیت روانی.....	۷۴
ب- راه های شناخت شخصیت بزه کار.....	۷۴
۱- شناخت شخصیت در محیط آزاد.....	۷۴
۲- شناخت شخصیت در محیط بسته.....	۷۵
۳-۲ پرونده شخصیت در فرآیند دادرسی.....	۷۵
۳-۲-۱ پرونده شخصیت در مرحله تحقیقات مقدماتی.....	۷۶
۳-۲-۲ پرونده شخصیت در مرحله محاکمه.....	۸۱
الف - تأثیر پرونده شخصیت در تخفیف مجازات.....	۸۱
۱- تخفیف مجازات.....	۸۲
۲- تشدید مجازات.....	۸۴
ب - پرونده شخصیت و تأثیر آن در تعویق صدور حکم.....	۸۵
۱- پیش بینی اصلاح مرتکب.....	۸۷
۲- فقدان سابقه کیفری مؤثر.....	۸۸
ج- پرونده شخصیت و تأثیر آن در تعلیق مجازات.....	۸۸
۳-۲-۳ پرونده شخصیت در فرایند اجرای حکم.....	۹۱
الف - نقش پرونده شخصیت در اجرای کیفر سالب آزادی.....	۹۲
ب- پرونده شخصیت و تأثیر آن در اعطای آزادی مشروط.....	۹۶
ج- طبقه بندی زندانیان با توجه به شخصیت بزه کاران.....	۹۸
۳-۲-۴ پرونده شخصیت در نظام دادرسی اطفال بزهکار.....	۹۹
۳-۲-۴-۱ نظام کیفری ایران.....	۱۰۰
۳-۲-۴-۲ نظام کیفری فرانسه.....	۱۰۵
۳-۲-۴-۳ نظام عدالت جزایی انگلستان.....	۱۰۷
۳-۲-۵ موانع عملیاتی شدن پرونده شخصیت.....	۱۱۰
۳-۲-۵-۱ دشواریهای قانونی.....	۱۱۰

۱۱۱..... ۲-۵-۲ دشواریهای قضایی.....

۱۱۱..... ۳-۵-۲ دشواریهای اجرایی.....

۱۱۳..... فهرست منابع.....

۱۱۴..... ۱- فارسی.....

۱۱۷..... ۲- لاتین:.....

دباجه

روشن است که برای اینکه کیفر بتواند اثر مطلوب روی بزه‌کار داشته باشد، شناخت عوامل بزه‌زا ضروری است. به بیان بهتر، برای اتخاذ کیفر معقول و منصفانه و همچنین به جهت اعمال تدابیر اصلاحی و درمانی متناسب با وضعیت بزه‌کار، مطالعه شخصیت مجرمان، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و این شخصیت به تناسب تفاوت روان، جسم و محیط پیرامون هر فرد متفاوت است.

در نظام حقوق کیفری ایران، در مواردی مانند ماده ۲۲ قانون مجازات اسلامی سابق (۱۳۷۰) و ماده ۳۸ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ (تشکیل مجازات مناسب‌تر به حال متهم) عبارات: «اوضاع و احوال خاصی که متهم تحت تأثیر آن‌ها مرتکب جرم شده است...» و «وضع خاص متهم، بی سابقه او» یا بررسی وضعیت اجتماعی و سوابق زندگی محکوم علیه و اوضاع و احوالی که موجب ارتکاب جرم از سوی وی گردیده است و در خصوص تعلیق اجرای مجازات موضوع ماده ۲۵ قانون مجازات اسلامی سابق و ماده ۴۶ قانون مجازات اسلامی جدید، اثبات مستمر حسن اخلاق، اطمینان از عدم تکرار جرم برای احراز شرایط اعطای آزادی مشروط موضوع ماده ۳۸ قانون مجازات اسلامی سابق و ۵۸ قانون مجازات اسلامی جدید، برای آگاهی از خصوصیات مجرم، ماده ۲۸۶ ق.آ.د.ک. جدید در خصوص اطلاعات فرا حقوقی در مورد وضعیت طفل یا سرپرست و یا وضعیت خانوادگی و محیط معاشرت او، تشخیص حالت خطرناک مجرمان به منظور اعمال اقدامات تأمینی و تربیتی در خصوص آنان موضوع فصل دهم قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲، به نوعی تلویحاً به ضرورت تشکیل پرونده شخصیت، به منظور برخورد مناسب و اتخاذ تدابیر اصلاحی لازم اشاره شده است. همچنین ماده ۲۰۳ آیین دادرسی کیفری تشکیل چنین پرونده‌ای را در که مجازات قانونی آنها سلب حیات، قطع عضو، حبس ابد و یا تعزیر درجه چهار و بالاتر است و همچنین در جنایات عمدی علیه تمامیت

جسمانی که میزان دیه آنها ثلث دیه کامل مجنی علیه یا بیش از آن است، تشکیل چنین پرونده ای را لازم شمرده است.

بر اساس ماده ۶۰ قانون مجازات اسلامی سال ۱۳۹۲ دادگاه می تواند با توجه به اوضاع و احوال وقوع جرم و خصوصیات روانی و شخصیت محکوم، او را در مدت آزادی مشروط، به اجرای دستورهای مندرج در قرار تعویق صدور حکم، ملزم کند. دادگاه، دستورهای مذکور و آثار عدم تبعیت از آنها و نیز آثار ارتکاب جرم جدید را در حکم خود قید و به محکوم تفهیم می کند. همچنین در تبصره این ماده آمده است که دادگاه در ضمن حکم، به سنخیت و تناسب مجازات مورد حکم با شرایط و کیفیات مقرر در این ماده تصریح می کند. دادگاه نمی تواند به بیش از دو نوع از مجازات های جایگزین حکم دهد.

علاوه بر آن در نظام کیفری ایران، در مرحله اجرای مجازات حبس مطابق ماده ۶۳ و ۷۴ آیین نامه اجرایی سازمان زندان ها به منظور شناسایی زندانیان جهت طبقه بندی آنان تشکیل پرونده شخصیت ضروری شناخته شده است که این امر در عمل چندان با دقت همراه نبوده و مذاقه بیشتری از جانب متولیان امر صورت نمی گیرد. البته اوضاع در کانون های اصلاح و تربیت در مقایسه با زندان های بزرگ سالان تا حدودی بهتر است.

در نظام کیفری فرانسه پرونده شخصیت و به طور کلی توجه به شخصیت بزه کار، در مقایسه با حقوق کیفری ایران از جایگاه رفیعی برخوردار است. در ماده ۸۱ ق.آ.د.ک. این کشور، تحقیق درباره شخصیت متهم و وضعیت مادی، خانوادگی و اجتماعی وی پیش بینی شده است که این تحقیقات در مرحله تحقیقات مقدماتی، در امور جنبه ای، اختیاری و در امور جنایی، الزامی است. در حقوق فرانسه، همانند بسیاری از کشورها که تحقیقات مقدماتی را قاضی تحقیق یا بازپرس انجام می دهد دستور تشکیل پرونده شخصیت بر عهده او نهاده شده است تا سرانجام بعد از انجام محاکمه، در صورت مجرم شناختن متهم و با استمداد از گزارش های موجود در پرونده شخصیت، نسبت به تعیین واکنش مناسب، مؤثر و مفید اقدام کند.

علاوه بر این، مطابق برخی مواد قانون مجازات فرانسه و آیین نامه ق.آ.د.ک. این کشور، در راستای احراز شرایط استفاده از نهادهای تخفیف مجازات، تعلیق اجرای مجازات و همچنین اعطای آزادی مشروط و عفو خصوصی، تشکیل پرونده شخصیت ضروری است. در عبارتی

کوتاه می توان گفت که پرونده شخصیت در نظام کیفری فرانسه در مرحله تحقیقات مقدماتی موضوعیت داشته و در مرحله دادرسی جنبه طریقت دارد.

مطابق با قانون عدالت جزایی انگلستان، ارائه گزارش پیش از حکم در دو صورت امکان پذیر است؛ نخست در مواردی که حکم صادره، حکم حبس اختیاری و کوتاه مدت باشد، مطابق با شق (a) از بند ۳ ماده ۱۵۶ که مقرر می دارد: «... در خصوص احکام منجر به حبس، دستیابی به چنین تشخیصی مطابق با بند ۲ ماده ۱۵۲، بند ۲ ماده ۱۵۳، شق (b) از بند ۱ ماده ۲۲۵، شق (b) از بند ۱ ماده ۲۲۶، شق (b) از بند ۱ ماده ۲۲۷ یا قسمت (i) از شق (b) از بند ۱ ماده ۲۲۸، ...». اگرچه شرط اولیه تهیه گزارش پیش از حکم و استناد به آن، تشخیص دادگاه است لکن محدوده مد نظر گرفته شده، دائر مدار حکم مجازات حبس موقت و از نوع اختیاری است.

همچنین در مورد احکام اجتماعی یا به عبارتی مجازات های جایگزین نیز مطابق با شق (b) از بند ۳ ماده ۱۵۶ چنین الزامی مشاهده می شود. این مقرر بیان می دارد که: «... در خصوص پرونده های احکام اجتماعی، دستیابی به تشخیصی که در بند ۱ ماده ۱۴۸ بدان اشاره شد یا هر تشخیصی در متناسب بودن شرایط ویژه ای با مجرم که بایستی توسط حکم اجتماعی در نظر گرفته باشد». به احکام اجتماعی در ماده ۱۴۷ اشاره شده و طبق شق (a) بند ۱ همین ماده بیان می دارد که احکام اجتماعی عبارتند از احکامی که مشتمل بر دستوری نسبت به اجرای خدمات اجتماعی باشد و فلسفه تأسیس چنین احکامی رویکرد حبس زدایی و ترغیب دستگاه عدالت جزایی به اعمال مجازات های جامعه مدار و اجتماعی است، از این رو نیاز است تا با شناختی دقیق از وضعیت بزه کار، چه از بعد اجتماعی و فردی و چه از بعد سوابق قانونی به صدور حکمی منطبق با وضعیت وی منجر شود.

باوجود همه مزایا و محاسنی که تشکیل پرونده شخصیت دارد، انتقاداتی نیز بر آن وارد است؛ از جمله اینکه، تشکیل این پرونده موجب تطویل دادرسی شده و علاوه بر آن با نفوذ به خلوت افراد و تجسس در زندگی شخصی، ادامه مسیر محاکمه، تحت تأثیر قرار گرفته و زمینه پیشداوری را برای قاضی کیفری محقق می سازد.

در پاسخ باید گفت که کسب اطلاعات یادشده ممکن است به براءت متهم بینجامد و در فرض تقصیر متهم، قاضی می تواند با مطالعه اطلاعات و داده های به دست آمده از آزمایش ها و

پژوهش‌های مورد نظر، حکم مناسبی را برای بزهکار صادر نماید و با به‌کارگیری تدابیر اصلاحی و درمانی، زمینه بازپروری و بازگشت بزهکار را به جامعه محقق سازد. برخی در انتقاد از پرونده شخصیت، هزینه بر بودن آن را در رأس انتقادات خود قرار داده‌اند. اما باید خاطر نشان کرد که هدف از تشکیل این پرونده، ضمن شناخت عوامل مؤثر در تکوین پدیده مجرمانه و شخصیت مجرم، اعمال مجازات مناسب با شخصیت فرد و اصلاح و بازپروری بزهکاران است. پس هدف از تشکیل این پرونده، هدف مقدسی است. بازپروری و اصلاح بزهکار به‌عنوان فردی از افراد جامعه حتی به‌رغم هزینه‌های سنگین، ارزشمند است. با مطالعه منسجم و پیوسته پرونده شخصیت در حقوق جزا و جرم‌شناسی و تبیین کیفیت تاثیرگذاری این پدیده بر نهادهای عدالت کیفری، این نتیجه بدیهی به‌دست می‌آید که اتخاذ هرگونه سیاست جنایی کارآمد و مفید بدون توجه به شناخت اختلال‌های شخصیت مجرمان، ریشه‌یابی و درمان آن، امکان‌پذیر نیست. مجازات بزه‌کاران، آن‌گونه که مورد تأکید قانون‌گذاران کیفری قرار گرفته است، دارای بار مالی فراوان و نتایج زیان‌باری همچون ازدحام جمعیت زندانیان، پذیرش فرهنگ زندان، از هم گسیختگی نهاد خانواده و سلب امکان ارتباط مولد بزه‌کار با اجتماع و غیره است که بدون توجه به آن‌ها نمی‌توان به تنظیم قوانین کارآمد و مؤثر اقدام کرد.

مبارزه با بزه‌کاران صرفاً با استفاده از ابزار کیفری، موفق نیست برای این منظور باید با روش‌هایی که به نوعی در باز اجتماعی کردن بزه‌کاران و اصلاح شیوه تفکر و اندیشه آن‌ها از یک طرف و افزایش کارایی و مهارت‌های زندگی آنان از طرف دیگر تکیه دارند، تأکید ورزید. پرونده شخصیت از دستاوردهای جرم‌شناسی است که از مجموعه اطلاعات شخصی و خانوادگی مجرمان در دستگاه قضایی تشکیل می‌شود و هدف آن دستیابی به اهداف مجازات و به‌علاوه فردی کردن تطبیق اعمال مجازات بر شخصیت فرد است، عوامل مهمی مانند جنس، حسن سابقه، سوء سابقه، سابقه محکومیت کیفری، وضعیت جسمانی، روانی، اقتصادی، خانوادگی، اجتماعی و غیره از مؤلفه‌های لازم برای تشکیل آن به حساب می‌آیند. با توجه به قانون مجازات اسلامی تازه تصویب و روی آوردن آن به دستاوردهای نوین جرم‌شناختی که در بخش کلیات آن بیشتر به چشم می‌آید و آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ به نظر می‌رسد

که قانون‌گذار لزوم تشکیل پرونده شخصیت را ولو در موارد محدود پذیرفته است و صرفاً دلیل این محدودیت و عدم الزام رسمی همه دادگاه‌ها به تشکیل آن را جلوگیری از تحجیم کار در مراجع قضایی می‌توان جست‌وجو کرد، هر چند دلیل مذکور از نظر نگارنده مقبول نیست و باید دادگاه‌ها ملزم به تشکیل این پرونده می‌شدند، ولی قانون‌گذار از الزامی کردن آن خودداری کرده است.

کوتاه سخن اینکه، در نظام حقوقی ما، بررسی پیرامون شخصیت مجرم تنها در مرحله اجرای حکم صورت می‌گیرد در حالی که تشکیل چنین پرونده‌ای در مرحله اتهامی یعنی تحقیقات مقدماتی امری ضروری بوده تا در این راستا بتوان در راه اصلاح و بازسازگاری مجرمین و تعیین مجازات متناسب با شخصیت بزه‌کاران و اصل فردی کردن مجازات اقدامات مؤثر و مفیدی را انجام داد.

در قانون فرانسه، این محدودیت وجود نداشته و لزوم تشکیل پرونده شخصیت در تمامی مراحل دادرسی، وجود دارد. در قانون انگلستان، ارائه گزارش پیش از حکم منوط به احراز شرایطی است که در ماده ۱۵۶ قانون عدالت جزایی این کشور، طی ۷ بند با ذکر موارد آن پرداخته شده است و طبق آن، گزارش پیش از حکم جزء شرایط اساسی در جهت اعمال احکام اجتماعی و صدور احکام بازداشت اختیاری است. به عبارت دیگر در دو مورد لزوماً بایستی پرونده ای قبل از صدور حکم در مورد وضعیت متهم تشکیل یابد تا دادگاه مجاز به صدور حکم گردد. شایان ذکر است که با توجه به اشاره صریح آیین دادرسی کیفری به ضرورت تشکیل پرونده شخصیت (البته به صورت محدود)، هنوز قوانین ایران در این باره دچار تکامل نشده است و روند دقیق تهیه این پرونده در قانون آیین دادرسی مبهم است. امید است که با تصویب موادی در قانون آئین دادرسی کیفری برای نیل به اهداف فوق‌الذکر میسر و امکان‌پذیر گردد.

این اثر به کاوش، تحلیل و مقایسه فرآیند و سازوکارهای تشکیل پرونده شخصیت در حقوق کیفری ایران، با بهره‌گیری از تجربیات کشورهای پیشرو در این زمینه یعنی نمایندگان دو سنت حقوقی رومی-ژرمنی یعنی فرانسه و آنگلوساکسون یعنی انگلستان و با نظر به تفاوت در فرآیند تحقیقات مقدماتی هر یک از این دو نظام می‌پردازد.

دکتر علی طالع زاری
حسینعلی ایزد
خرداد ۱۳۹۶ خورشیدی

avabook.com

مقدمه

شخصیت مجموعه‌ای از ویژگی‌های ظاهری و غیرظاهری رفتار یک فرد است که ثبات و جلوه بیشتری دارد و تاحدی قابل پیش‌بینی است. تشکیل پرونده شخصیت از این جهت که عوامل دخیل در وقوع بزه را به نحوی روشن ارائه می‌دهد، می‌تواند نقش مهمی در تحقق اهداف مجازات ایفا نماید از این رو ضمن تأکید بر بررسی شخصیت مجرم تشکیل پرونده‌ای در کنار پرونده‌ی قضایی وی بنام «پرونده شناسایی شخصیت» را ضروری جلوه می‌کند، چرا که شناخت عوامل بزه‌زا، موجب اثرگذاری مطلوب کیفر خواهد شد. پرونده شخصیت حاوی نتایج مطالعات و آزمایش‌های پزشکی، روان‌شناسی، روان‌پزشکی و پژوهش‌های اجتماعی درباره متهم و محکوم است. دست‌اندرکاران عدالت کیفری با مطالعه‌ی این نتایج و به‌طورکلی اقدامات انجام یافته، سعی در تطبیق مجازات، اقدامات تأمینی و تربیتی و به‌طورکلی تصمیم‌های قضایی باشخصیت متهم یا بزه‌کار دارند.

رویکرد قضات محاکم کیفری ایران به پرونده شخصیت و ضرورت توجه به داده‌های آن، دلالت بر بی‌اهمیتی و عدم توجه کافی به جایگاه مهم آن دارد و این در حالی است که با نگاهی به فرآیند دادرسی در کشورهای انگلیس و فرانسه مشاهده می‌شود که پرونده شخصیت جایگاه مهم و ضروری را در روند دادرسی کیفری ایفا می‌کند. در مرحله تحقیقات مقدماتی اطلاع از حقایق مربوط به متهم موجب می‌شود که از همان ابتدا، مستنطق یا قاضی، در طرح سؤالات و بازجویی، روش‌های مناسب فردی را به کار گیرد و واکنش مناسب با شخصیت بزه‌کار اعمال نماید و در مرحله اجرای مجازات نیز در تخفیف مجازات پس از مطالعه قوانین و مقررات جمهوری اسلامی ایران به‌خوبی در می‌یابیم که اوضاع و احوال خاص مؤثر بر مرتکب جرم، نقش بسزایی در تخفیف و یا تشدید مجازات مجرم دارد. همچنین در تعلیق مجازات، بدون تردید صدور اعطای تعلیق یا عدم صدور آن در حق بزه‌کار، نیازمند تشکیل پرونده شخصیت

است؛ و قاضی پرونده بدون وجود چنین پرونده‌ای و مطالعه آن در مقام اعطای تعلیق مجازات دچار مشکل می‌شود.

در تدوین ماده ۲۰۳ قانون آیین دادرسی کیفری جدید، شاهد ایجاد ضرورت تشکیل پرونده شخصیت در فرآیند دادرسی کیفری هستیم. براین اساس؛ «در جرایمی که مجازات قانونی آن‌ها سلب حیات، قطع عضو، حبس ابد و یا تعزیر درجه چهار یا بالاتر است و همچنین، در جنایات عمدی علیه تمامیت جسمی که میزان دپه آن‌ها ثلث دپه کامل مجنی علیه یا بیش از آن است، بازپرس مکلف است درحین تحقیقات، دستور تشکیل پرونده شخصیت متهم را به واحد مدد کاری اجتماعی صادر نماید. این پرونده که به صورت مجزا از پرونده‌های عمل مجرمانه تشکیل می‌شود، حاوی مطالب زیر است: الف- گزارش مددکار اجتماعی در خصوص وضع مادی، خانوادگی و اجتماعی متهم، ب- گزارش پزشکی و روان‌پزشکی». ترتیب مزبور نسبت به اطفال و نوجوانان متهم نیز در ماده ۲۸۶ تأکید شده است.

باوجود مقرر داشتن ترتیب جدید مزبور، نحوه تشکیل پرونده مددکاری، وضعیت مددکاران اجتماعی مربوطه، مکانیسم استفاده از آن‌ها، هدف از تشکیل پرونده مزبور، ترتیب استفاده از آن و تأثیر این پرونده در پرونده مجرمانه متهم، در این قانون مشخص نشده است. در حقوق کیفری فرانسه، درآیین دادرسی کیفری، تحقیق درباره شخصیت اشخاص متهم، وضعیت مادی، خانوادگی و اجتماعی آن‌ها پیش‌بینی شده است. با این وجود در موضوعات جنحه‌ای، این تحقیق اختیاری است. همچنین در مرحله صدور حکم و در مقام اعطای تخفیف موضوع مواد ۱۸-۱۳۲ تا ۲۰-۱۳۲ ق.م و تعلیق مجازات موضوع مواد ۲۹-۱۳۲ تا ۵۷-۱۳۲ و همچنین در مرحله اجرای حکم و تصمیم‌گیری درباره طبقه‌بندی زندانیان موضوع ماده ۱-۷۱۷ ق.آ.د.ک و اعطای آزادی مشروط موضوع مواد ۷۲۹-۷۳۴ ق.آ.د.ک توجه به تحقیقات انجام گرفته درباره شخصیت متهم امری ضروری است.

فصل اول

مفهوم، مبانی و معرفی نظام‌های مورد تطبیق

avabook.com

در کتاب حاضر با یک مسئله رو برو هستیم؛ «چگونه می‌توان سازوکاری مناسب در جهت تشکیل پرونده شخصیت در نظام کیفری ایران، با کمک از تجارب نظام های کیفری فرانسه و انگلستان پیش‌بینی نمود؟»

از این رو جهت روشن شدن این مجهول تصدیقی و دستیابی به پاسخ آن، لازم است تا ابتدائاً مبادی تصویری بحث به طور کامل و دقیق تبیین گردد. در فصل اول در پی تبیین مبادی تصویری بحث حاضر می‌باشیم. در فصل دوم مبادی تصدیقی مسئله مورد بحث را بررسی کرده و در آخر نیز نتایج و پیشنهادات را اعلام می‌داریم.

۱-۱ مفاهیم

۱-۱-۱ پرونده شخصیت

عنوان پرونده شخصیت خود متشکل از دو عنصر پرونده و شخصیت است. از این رو ابتدائاً هر یک از این دو عنصر را مورد مطالعه قرار داده و سپس مفهوم عنوان پرونده شخصیت را تبیین می‌نماییم.

الف - مفهوم لغوی

۱- پرونده

پرونده یعنی سندها و نوشته‌های راجع به یک موضوع یا یک کار و یک نفر را که یکجا جمع‌آوری شده و خلاصه مطالب آن نوشته‌ها را برای آسانی در پشت پوشه‌های آن می‌نویسند و به فرانسه دوسیه می‌گویند. فرهنگ لغت عمید نیز همین معنا را برای پرونده ذکر کرده است.^۱ فرهنگ فارسی معین سه معنا را برای پرونده ذکر می‌کند: ۱ - بسته قماش. ۲ - پارچه‌ای که قماش را بدان پیچند. ۳ - اسناد و نوشته‌های مربوط به یک موضوع.^۲

۲- شخصیت

بزه‌کار شخصی از اشخاص جامعه است که در فرایند دادرسی نقش مهمی دارد بند ۱ ماده ۱۳ قانون آیین دادرسی کیفری با فوت متهم یا محکوم‌علیه در تعقیب امر کیفری و اجرای مجازات

^۱ حسن عمید، فرهنگ فارسی، ج ۲، ص ۴۱۵.

^۲ محمد معین، فرهنگ لغت معین، ج ۴، ص ۳۶۲.

موقوف می‌گردد و یا در مواد ۱۸، ۳۸، ۴۰، ۴۵، ۵۷، ۵۸، ۶۰، ۶۴، ۷۷، ۸۷ و ۵۱۰ قانون مجازات اسلامی جدید (۱۳۹۲) در موارد متعدد شخصیت بزه‌کار را موثر دانسته است. به همین دلیل ضروری است که در جریان دادرسی هر فرد را جداگانه مورد مطالعه قرار دهیم. دهخدا معنای لغوی شخصیت را چنین توضیح داده است: «شرافت و رفعت و بزرگواری و مرتبه و درجه»^۱

در اصطلاح روانشناسی، شخصیت یا منش عبارت است از: مجموع نفسانیات (احساسات، افکار، عواطف ...) هر کسی که برای هر شخصیت دو رکن است، یکی وحدت و دیگری هویت. وحدت هر کسی از این جهت است که نفسانیاتش سلسله واحدی را تشکیل می‌دهد و او می‌تواند چندین معنی را با یک عمل ذهنی باهم مقایسه و مقابله کند. هویت از این روست که وحدت مزبور در طول زمان محفوظ می‌ماند و شخص همواره احساس می‌کند که همان است که روز پیش یا سال پیش بوده است یا روز و سال بعد خواهد بود. ضمناً ملتفت است که معنا و اخلاقاً از دیگر هم‌نوعان متمایز می‌باشد همچنان که از جهت خصوصیات جسمانی با آنها فرق دارد و از جمله عوامل نفسانی که شخصیت را تشکیل می‌دهد، پاره‌ای احساسات و حافظه و تخیل و اراده است و گذشته از این محیط اجتماعی نیز در تشکیل این معنی دخالت مهمی دارد. شخصیت از لحاظ فلسفی، بدین گونه مورد گفتگو است: تعقلی که هر کس از ذات خویش دارد آیا با حقیقتی منطبق است یا نیست؟ یا به عبارت دیگر حقیقت «وجود» چیست؟ قطع نظر از ظواهر احوال...»^۲

شخصیت از لحاظ حقوقی و اخلاقی در این مورد ترکیبی است که افراد سازنده آن بر روی یکدیگر بسیار مؤثرند؛ و غرض از سیستم‌های فیزیکی- روانی، همه عادات، نگرش‌ها، ارزش‌ها، عقاید، حالات عاطفی، احساسات و محرک‌هایی است که دارای ماهیت روانی ولی اساس عصبی - غددی یا فیزیکی هستند، این سیستم‌ها به هیچ وجه حالت توارث ندارند مگر اینکه بر شالوده خصوصیات ارثی بنا شوند و یا دیگری در آنها نقش بسیار مؤثری را بازی می‌کند. نکته

^۱ علی اکبر دهخدا، لغت نامه دهخدا، ج ۹، ص ۵۳۵.

^۲ علی اکبر سیاسی، مکاتب روانشناسی، ص ۴۸۴.

آخر اینکه سیستم‌های فیزیکو- روانی، محصول یادگیری هستند و بنابراین عقیده سنتی مبنی بر ارثی بودن صفات شخصیتی دیگر مورد قبول روان‌شناسان به‌طور مطلق نیست.^۱

ریشه اصلی شخصیت، از اصل واژه لاتین (persona) یعنی ماسک یا نقاب گرفته شده است.^۲ به‌طور خلاصه می‌توان گفت که شخصیت در اصطلاح عامه معانی گوناگونی دارد. یکی از آن معانی، هیبت یا جریزه است. از این رو کسی که می‌تواند نظر و اراده خود را به گروهی از افراد تحمیل کند، آدمی باشخصیت به‌شمار می‌رود. معنای مصطلح دیگر شخصیت به‌طور کلی هر نوع صنعت اخلاقی برجسته‌ای است (مانند شجاعت اخلاقی، قوت، اراده، مناعت طبع ...) که سبب امتیاز فرد آدمی می‌گردد تا آنجا که او را به‌خصوص به آن صنعت می‌شناسند. واژه شخصیت در اصطلاح، بلندی مقام و مرتبه را هم می‌رساند، چنانکه گفته می‌شود: «شخصیت‌های علمی»، «شخصیت‌های کشوری»^۳

علم روانشناسی، تعاریف مختلفی را از شخصیت ارائه کرده است در برخی از این نظریه‌ها اهمیت فراوان به ناخودآگاه داده شده است و پیرامون آن معتقدند که آدمی از انگیزه‌های واقعی رفتار و اعمال خود بی‌اطلاع است، زیرا آن‌ها در شعور باطن یا ناخودآگاه هستند. گوردون آلپورت یکی از نخستین روانشناسانی که در زمینه شخصیت انسانی، مطالعات گران‌بهای انجام داده است. شخصیت را به شرح ذیل تعریف می‌کند: «شخصیت عبارت است از سازمان پویای سیستم‌های فیزیکو- روانی هر انسان که نحوه سازگاری متمایز و مشخص او را با امکانات محیط زندگی شخصیتش تعیین می‌کند»^۴

در این تعریف منظور از به‌کار گرفتن لفظ «پویا» مشخص کردن ماهیت متغیر شخصیت و تأکید بر روی دگرگونی‌هایی است که از نظر کیفی در رفتار فرد ایجاد می‌شود؛ و منظور از لفظ «سازمان» در تعریف فوق مجموعه صفات انتزاعی که به‌طور ساده پهلوی یکدیگر قرار گرفته نیست بلکه شخصیت یک فرآیند ترکیبی است که افراد سازنده آن بر روی یکدیگر بسیار

^۱ همان.

^۲ رمضان الطانی، جرم‌شناسی جبر روانی، ص ۹۹.

^۳ علی اکبر سیاسی، نظریه‌های شخصیت، ص ۷.

^۴ رمضان الطانی، پیشین، ص ۱۰۵